

Advocacy Center
for **Democratic Culture**

ANALIZA ISTRAŽIVANJA

**Stavovi građana o efikasnosti
pravosudnog sistema na
severu Kosova**

Napomena:

Ovo istraživanje je deo projekta pod nazivom „Poboljšanje transparentnosti i vladavine zakona u opštinama sa većinski srpskim stanovništvom“ koji finansira Biro za međunarodne poslove narkotika i sprovođenje zakona (INL) Odeljenja pravde SAD, a implementara ga Centar za zastupanje demokratske kulture (ACDC) i NVO AKTIV.

Sadržaj i iznesene preporuke su isključiva odgovornost Centra za zastupanje demokratske kulture (ACDC) i ne predstavljaju nužno zvaničan stav Biroa za međunarodne poslove narkotika i sprovođenje zakona (INL).

Severna Mitrovica
April, 2022.

Advocacy Center
for Democratic Culture

Uvod

U okviru projekta „Poboljšanje transparentnosti i vladavine zakona u opštinama sa većinski srpskim stanovništvom“, Centar za zastupanje demokratske kulture (ACDC) je sproveo istraživanje o stavovima i mišljenjima građana na stanje pravosuđa na severu Kosova.

Cilj ovog istraživanja je ocenjivanje percepcije građana o radu i funkcionisanju pravosudnih institucija i sprovedeno je u 4 opštine na severu Kosova (Severna Mitrovica, Zvečan, Zubin Potok i Leposavić) kao i 2 opštine južno od reke Ibar sa većinski srpskim stanovništvom (Štrpce i Gračanica). Vremenski period istraživanja je od februara do marta 2022. na uzorku od 432 ispitanika.

Merni instrument je dizajniran u vidu anketnog upitnika sa ciljem da se sakupe sledeće kategorije podataka:

- 1) sociodemografski podaci;
- 2) nivo zadovoljstva uslugama koje pružaju pravosudne institucije;
- 3) nivo informisanosti o integraciji pravosuđa;
- 4) nepristrasnost pravosuđa.

Metodologija istraživanja

Istraživanje je obuhvatilo kombinaciju nekoliko metodoloških metoda, kvalitativnih, kvantitativnih kroz sprovođenje anketa, sastanaka, analizu dostupnih izveštaja i istraživanja u periodu od 2018. do 2022. godine. Anketa je sprovedena preko google platforme i obuhvata 432 ispitanika na osnovu stratifikovanog reprezentativnog slučajnog uzorka prema mestu stanovanja. Sastanci su održani sa predstavnicima pravosudnih institucija, članovima civilnog društva i pripadnicima medija sa severa Kosova.

Način istraživanja: Internet istraživanje

Mesto istraživanja: Severna Mitrovica, Zvečan, Zubin Potok, Leposavić, Štrpce i Gračanica

Vreme istraživanja: 25. februar – 26. mart 2022.

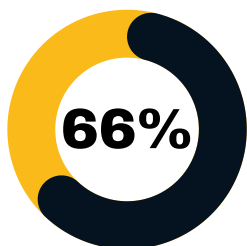
Veličina uzorka: 432 ispitanika

Opis uzorka: Od ukupno 432 ispitanika, 45% ispitanika je muškog pola a 55% ispitanika ženskog pola

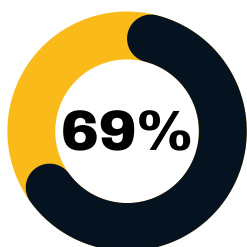
Tip uzorka: Stratifikovani reprezentativni slučajni uzorak, na osnovu opštine stanovanja

Poststratifikacija: Godine, nivo obrazovanja i radni status

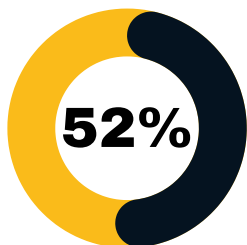
Ključni rezultati

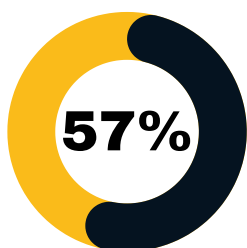
ispitanika je odgovorilo da delimično ili u potpunosti nema poverenje u pravosudne institucije

ispitanika smatra da politika utiče na rad pravosudnih institucija

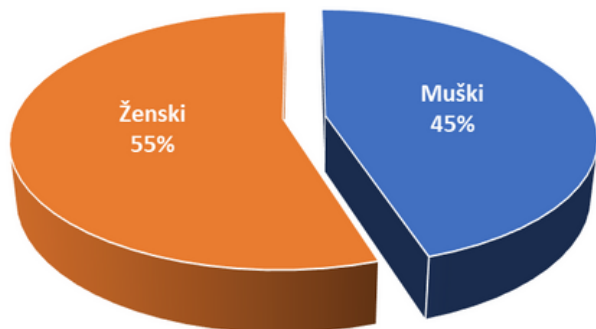
ispitanika je odgovorilo da je integracija pravosuda u manjoj meri uticala na svakodnevni život građana

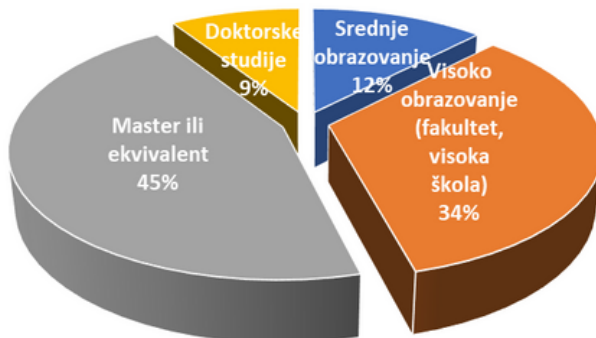
ispitanika misli da rad sudova i tužilaštva nije dovoljno transparentan

Opis uzorka

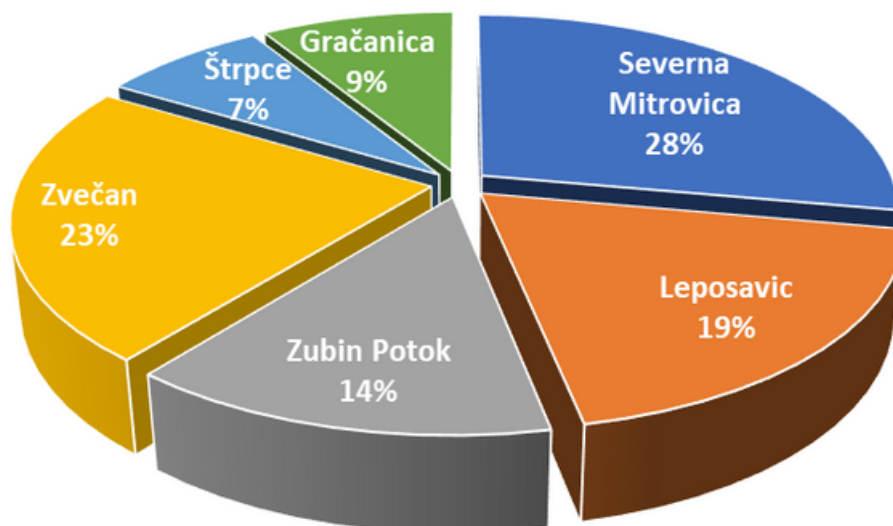
Pol

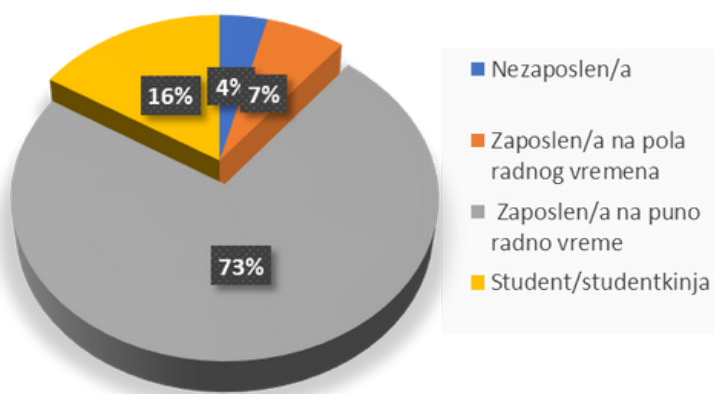
Obrazovanje

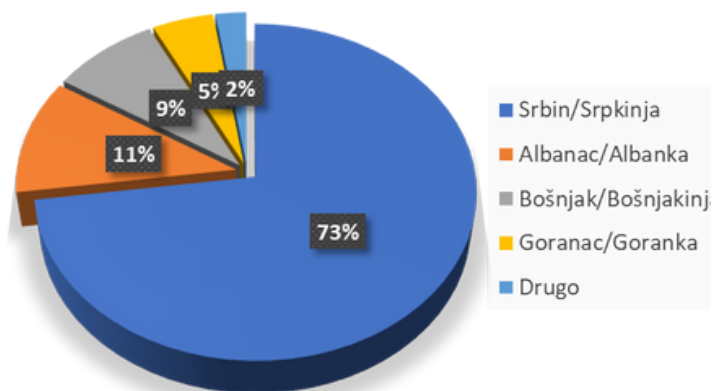
Prebivalište

Radni status

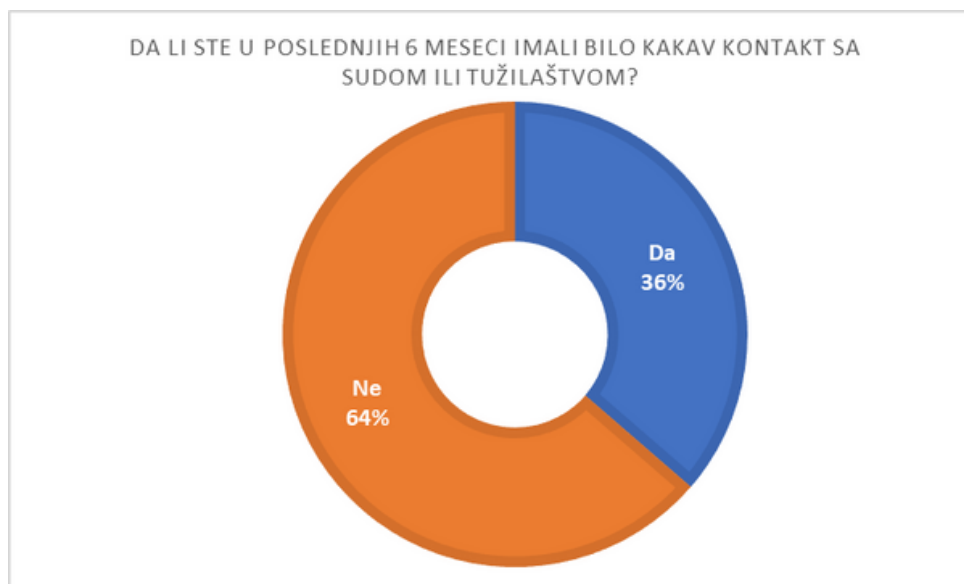

Etnička pripadnost

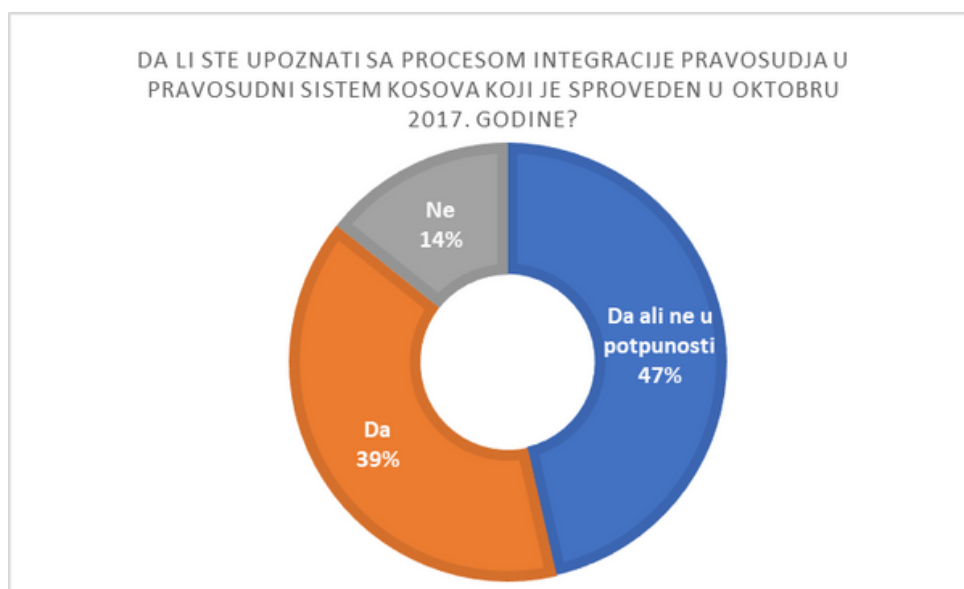

Rezultati i analiza istraživanja

Prema dobijenim podacima, u zadnjih 6 meseci većina ispitanika nije imala potrebu za odlazak u pravosudne institucije (64%) dok je manji deo (36%) ipak imao razloga za odlazak u iste.

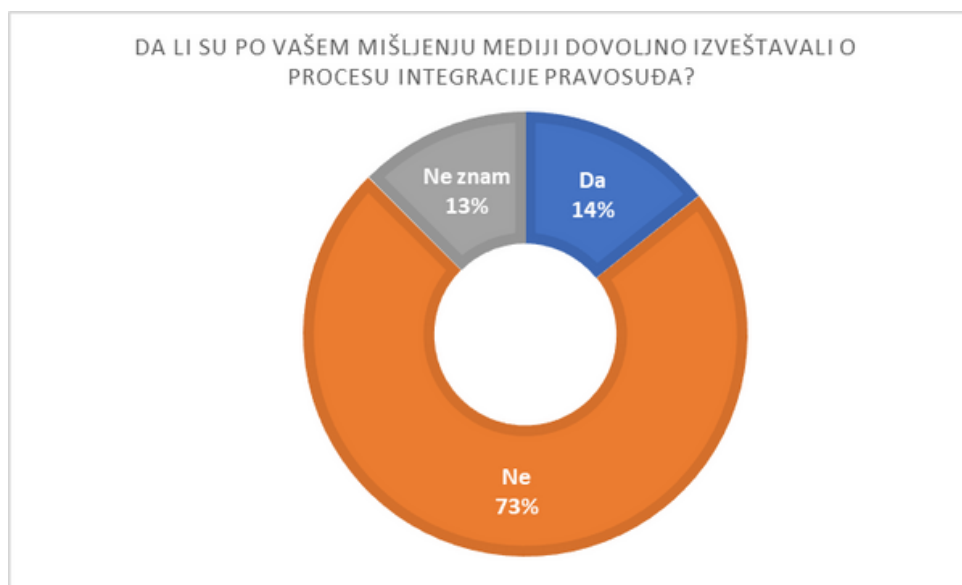

Sa procesom integracije pravosuđa na severu Kosova građani su odgovorili da su upoznati na sledeći način:

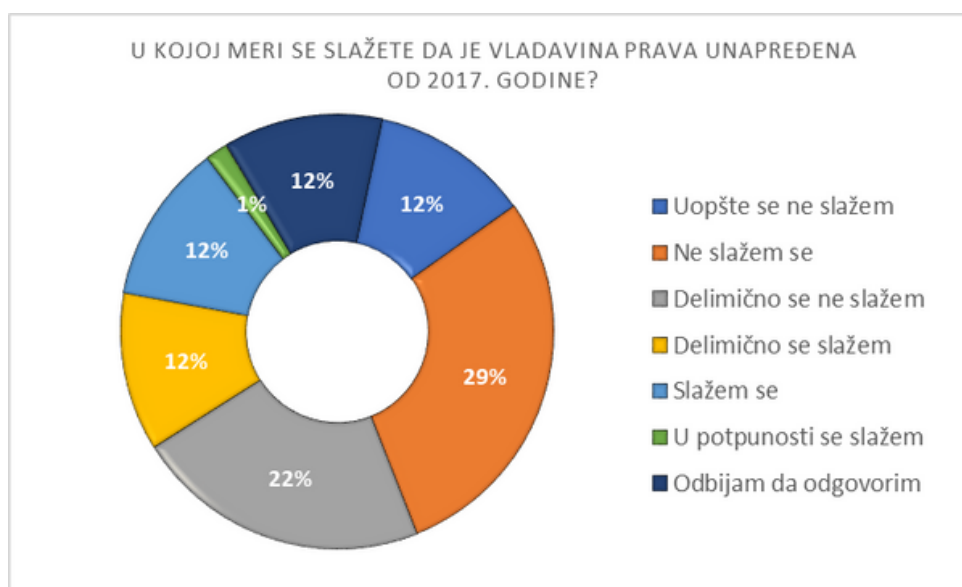
Iz ovoga se može zaključiti da je većina građana upoznata delimično ili potpuno sa integracijom pravosuđa ali i da ipak postoji deo građana od 14% koji o tom procesu ne zna ništa. Dobijeni podaci govore da su građani, na neki način ali ne u potpunosti, informisani o ovom procesu jer ga smatraju važnom temom za dalje funkcionisanja institucija.

Kada su upitani da li su mediji dovoljno izveštavali i obavestavali građane o procesu integracije pravosuđa, građani su odgovore dali na sledeći način:

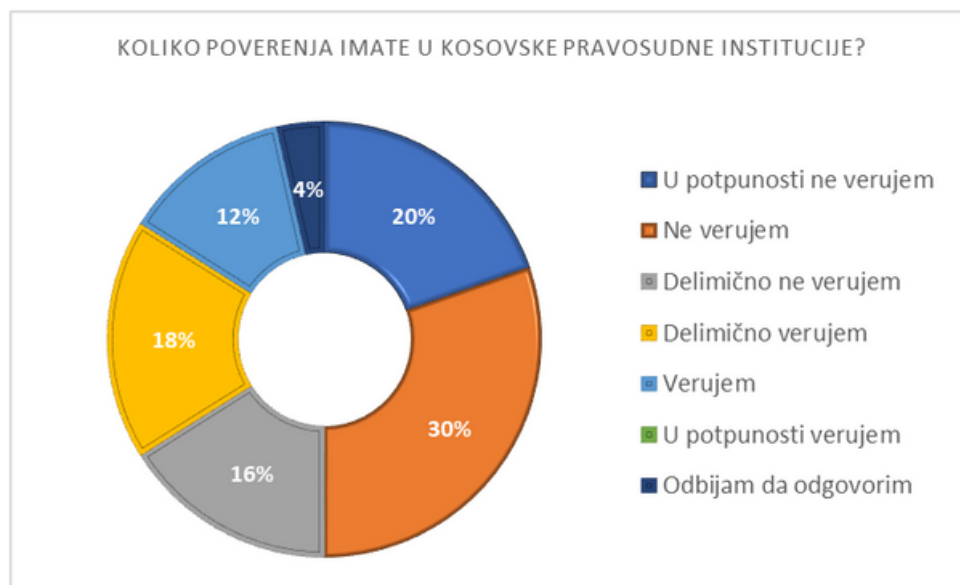
Kao što se iz ovih rezultata može utvrditi, većina građana, odnosno njih 73%, smatra da mediji nisu u dovoljnoj meri i na pravi način izveštavali o ovako bitnoj temi. Ovo dalje implicira, uzevši u obzir prethodni odgovor, da su se građani sami informisali, koristeći neke druge metode informisanja, kao i da ovu temu smatraju izuzetno važnom.

Kada se radi o unapređenju vladavine prava i ima li pomaka od 2017. godine građani su odgovorili na sledeći način:

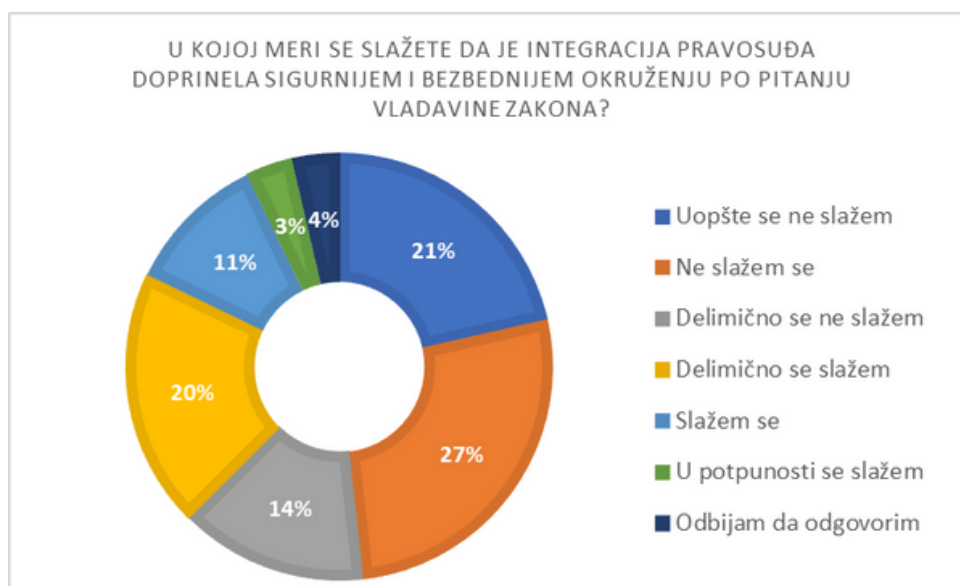
Iz ovoga se može zaključiti da većina građana ne smatra da je integracija pravosudnih i ostalih institucija unapredila vladavinu prava. Ukoliko saberemo delimično i potpuno neslaganje dolazimo do postotka od 66% građana koji ne vide boljitak po pitanju vladavine prava od 2017. godine što deluje zabrinjavajuće imajući u vidu da je prošlo skoro pet godina od tada.

Na sledećem grafikonu je prikazano poverenje građana u kosovske pravosudne institucije:

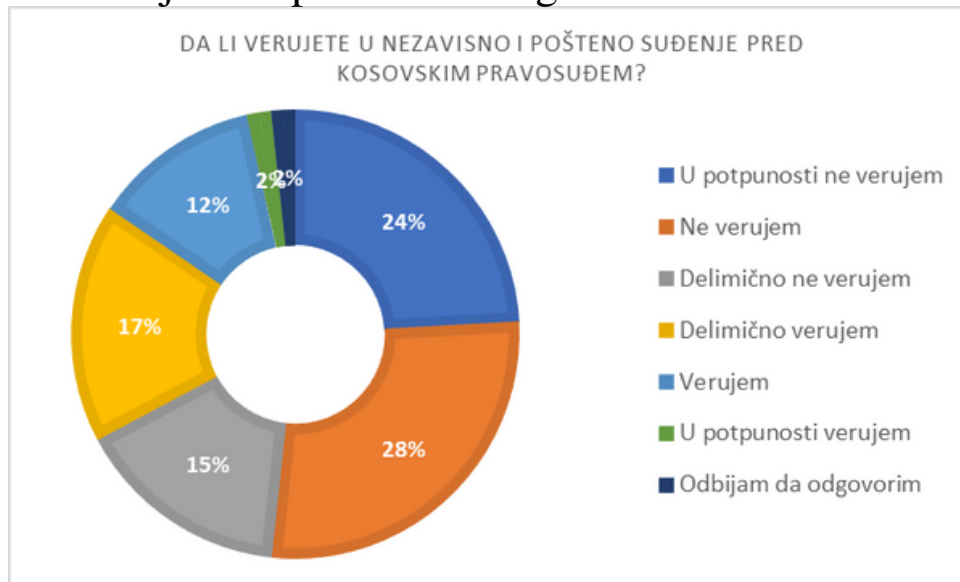
Odgovori na ovo pitanje pokazuju da preko 60% građana delimično ili potpuno ne veruje pravosudnim institucijama što deluje zabrinjavajuće i predstavlja otvoren poziv nadležnim lokalnim i centralnim organima da promene svoj pristup koji je usmeren ka građanima kako bi se ova slika promenila. Naročito je zabrinjavajući podatak da niti jedan ispitanik nema potpuno poverenje u navedene institucije. O ovom problemu se razgovaralo sa pripadnicima organizacija civilnog društva i razmatralo se o pristupu koji bi trebao biti reper ponašanja a čije bi korišćenje uticalo na promenu percepcije građana o pravosuđu generalno, a čiji bi krajnji rezultat bilo unapređenje rada pravosuđa.

Upitani u kojoj meri se slažu da je integracija pravosuđa doprinela sigurnijem i bezbednijem okruženju po pitanju vladavine zakona, građani su odgovorili na sledeći način:

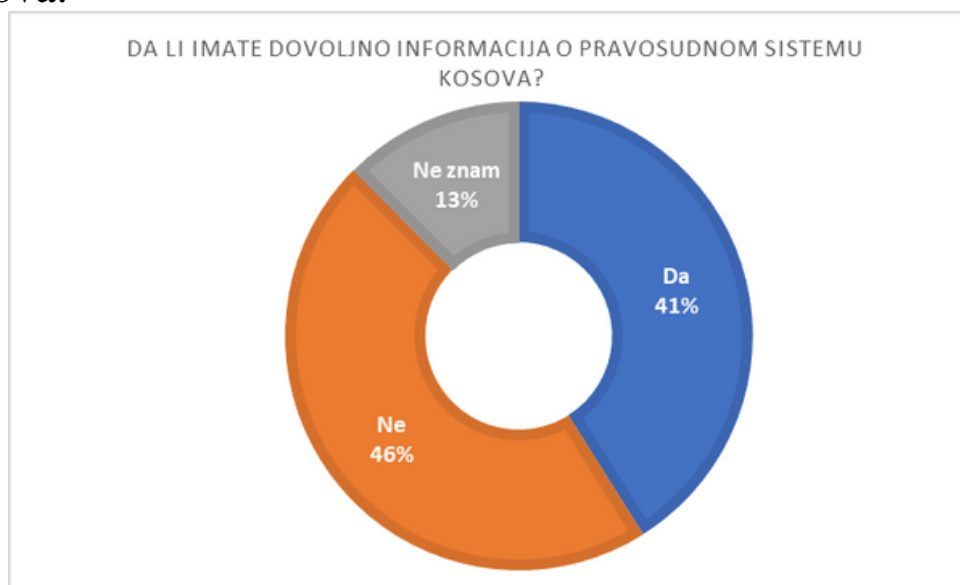
Rezultati prikazani na grafikonu iznad pokazuju da građani ne smatraju integraciju pravosuđa kao ključni faktor za unapređenje sigurnosti i bezbednosti, između ostalog ni vladavinu zakona, što takođe treba da služi kao podstrek institucijama da rade na stvaranju jačih veza sa građanima a u cilju uspostavljanja bolje funkcionalnosti čitavog pravosuđa.

Na pitanje da li veruju u nezavisno i pošteno suđenje pred kosovskim oravosudnim institucijama ispitanici su odgovorili na sledeći način:

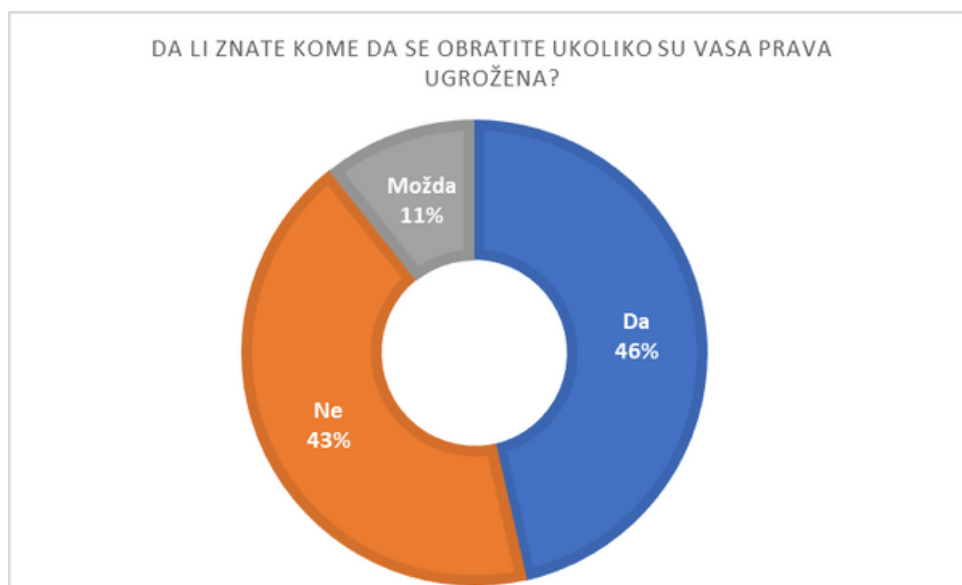
Kao što možemo videti na grafikonu iznad, ovo pitanje je u korelaciji sa pitanjem o poverenju u institucije pravosuđa.

Na sledećem grafikonu je prikazana informisanost građana o pravosudnom sistemu Kosova:

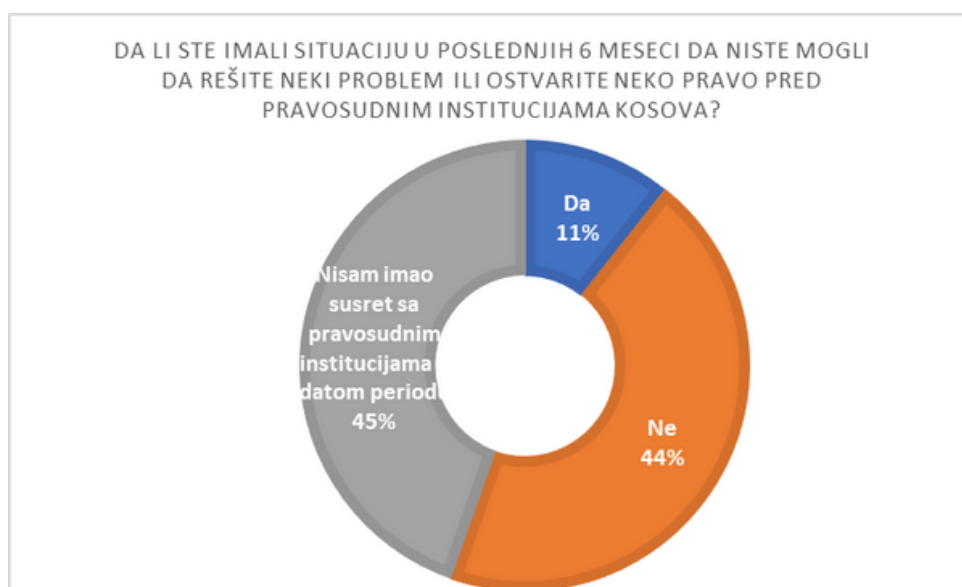

Prema dobijenim podacima, 41% ima dovoljno informacija, dok je 46% ispitanika odgovorilo da nema. Ovi podaci ukazuju da je potrebna promena pristupu u odnosu institucija prema građanima jer veliki deo njih nema dovoljni stepen informisanosti o radu i funkcionisanju istih. O ovom problemu se takođe razgovaralo sa pripadnicima civilnog sektora kojima je predočena ova činjenica, kako bi oni koncentrisali svoje napore i usmerili projektne aktivnosti ka većem uključivanju građana u sferu pravosuđa.

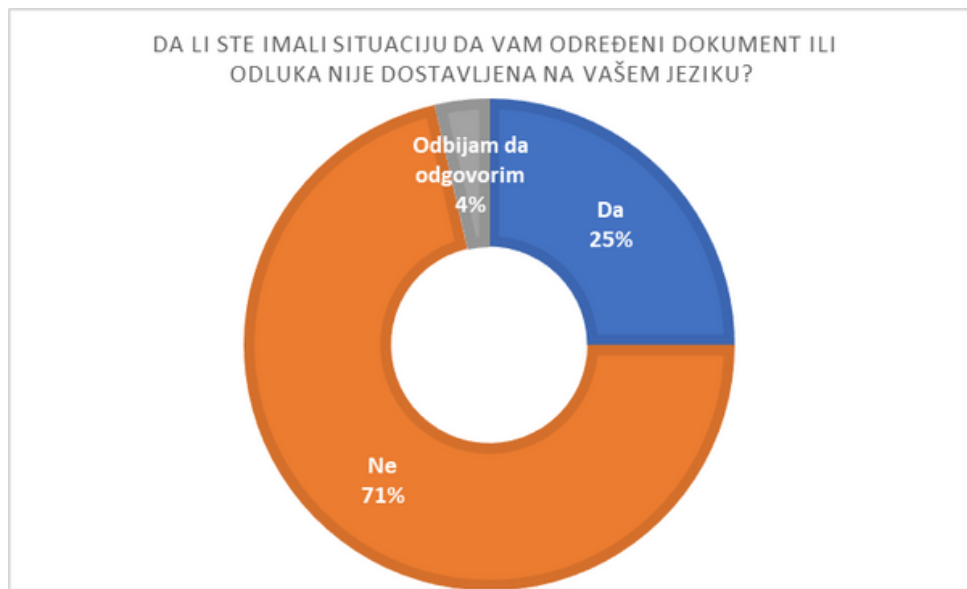
Odgovor na pitanje da li znaju kome se obratiti u slučaju kršenja njihovih prava, ispitanici su podelili na ovaj način:

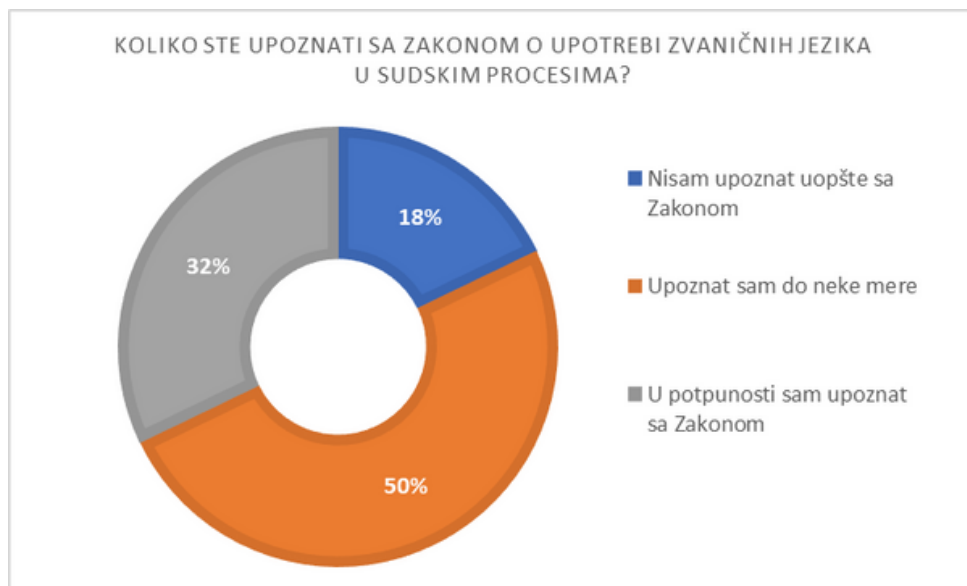
Veliki procenat negativnih odgovora, 43%, je po mišljenju aktivista civilnog sektora, rezultat velikog broja nerešenih slučajeva po pitanju prava građana, što je stvorilo vid nezainteresovanosti kod građana za informisanost o sistemu zaštite prava. Ovo svakako ne zavisi samo od institucija jer građani i civilni sektor takođe, moraju nastaviti borbu za zaštitu prava svih građana i vršiti pritisak na institucionalno rešenje mnogobrojnih problema.

Na pitanje da li su imali situaciju da nisu mogli da reše neki problem ili ostvare svoje pravo u proteklih 6 meseci, 44% ispitanika je odgovorilo da nije, 11% da jeste, dok je 45% odgovorilo da nije imalo susret sa institucijama pravosuđa u proteklih 6 meseci. Na sastancima sa pripadnicima civilnog sektora se razmatralo i ovo pitanje i došlo se do zaključka da se buduća istraživanja usko fokusiraju na redovne korisnike sudova i tužilaštva kako bi se dobili tačniji podaci o ovom pitanju.

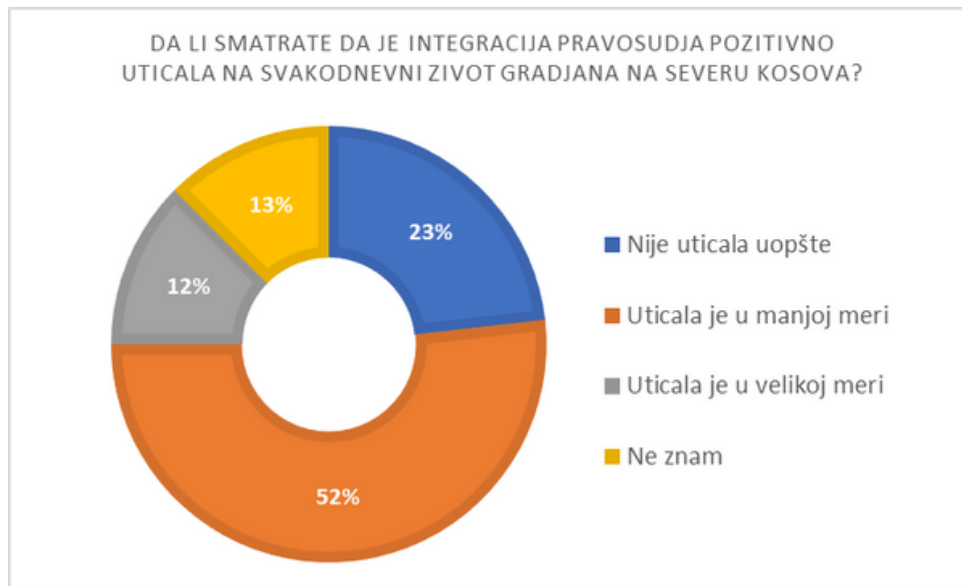

Po pitanju dostavljanja dokumentacije na maternjem jeziku, 25% je izjavilo da su imali problema sa tim, 71% da nisu imali problema sa dostavljanjem dokumentacije na maternjem jeziku i 4% je odbilo da odgovori. Ovaj parametar pokazuje znatan napredak koji je dugo predstavljao nepremostivi problem u radu sudova i tužilaštva i mada nije na najboljem nivou, pokazuje volju institucija da pruži građanima potrebnu uslugu.

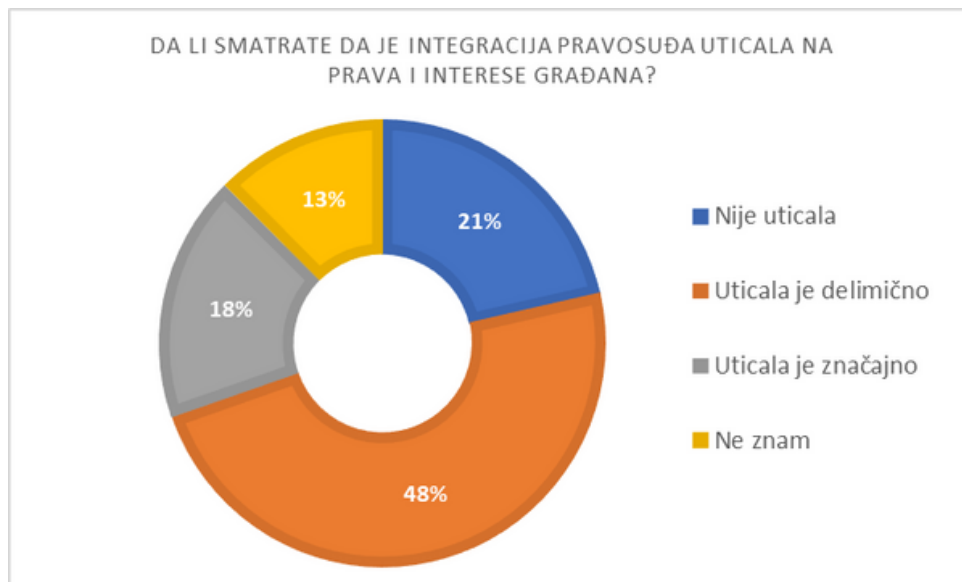

Na pitanje o poznavanju jezičkih prava, čak 82% delimično ili u potpunosti poznaje svoja jezička prava, dok je 18% izjavilo da ne poseduje nikakvo znanje o ovom pitanju. Ovo pitanje je u korelaciji s prethodnim pitanjem i pokazuje rezultate koje su institucije, kao i civilni sector, učinili u prethodnom periodu po pitanju informisanja građana o njihovim pravima. Iako veliki postotak informisanih građana predstavlja dobar rezultat, mora se aktivno nastaviti sa kampanjom informisanja o pravima građana kako bi se njihovo znanje o ovoj temi povećalo, a samim tim i osiguralo bolje funkcionisanje institucija.

Što se tiče uticaja integracije na svakodnevni život građana na severu Kosova ispitanici su odgovorili na sledeći način:

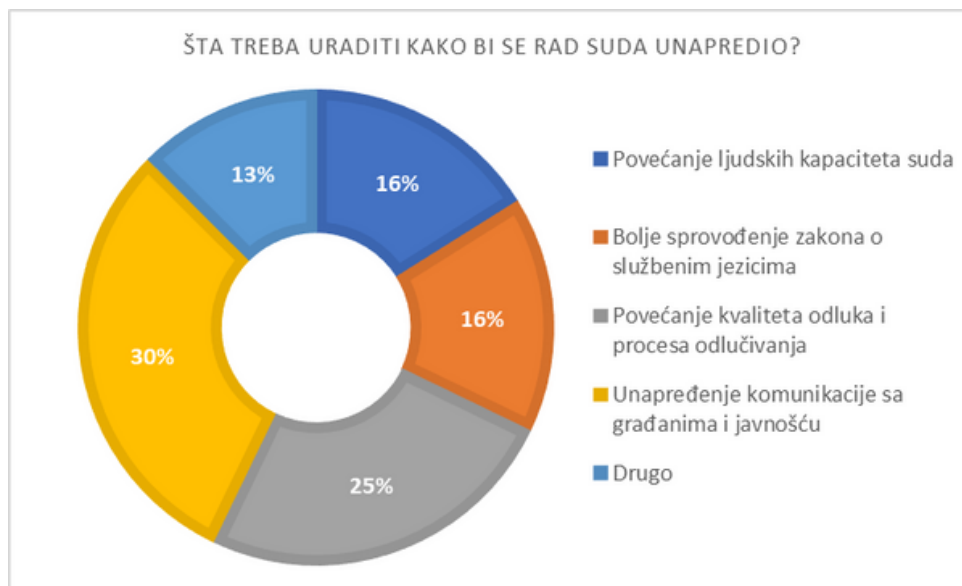
Ukoliko se spoje rezultati manjeg i većeg uticaja dobija se zbir od 64%, što predstavlja jasan pokazatelj značaja integracije za svakodnevni život i svakodnevno funkcionisanje građana. Ovakav postotak odgovora govori o značaju integracije i dobar je znak promene percepcije građana po pitanju funkcionisanja zakonodavstva i pruža dosta prostora za dalja poboljšanja te ujedno stoji kao podsetnik institucijama za dalje približavanje građanima i olakšavanje pristupa uslugama.

Na pitanje uticaja integracije na prava i interese građana ispitanici su odgovorili na sledeći način: nije uticala 21%, uticala delimično 48%, značajno je uticala 18% i sa ne znam je odgovorilo 13% ispitanika. Rezultati se delimično slažu sa prethodnim pitanjem što samo potvrđuje potrebu za daljim poboljšanjem u pružanju usluga i pristupu građanima.

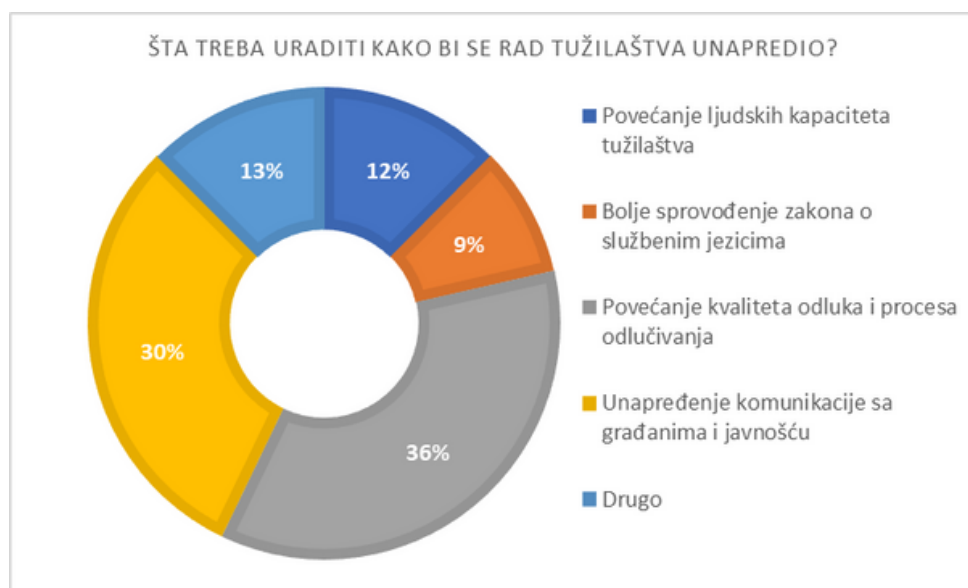

Na podpitanje da li je uticaj pozitivan ili negativan 36% je odgovorilo da je pozitivan uticaj integracije na prava i interese građana, 21% da je negativan dok je 43% ispitanika nije znalo odgovor na ovo pitanje. Ono što zabrinjava je procenat negativnog uticaja, što znači da jedna petina ispitanika smatra da je integracija imala negativan uticaj na njihova prava i interese. Ovaj podatak bi morao služiti kao opomena institucijama kako bi povećale napore i poboljšale svoj rad koji se odnosi na sve građane, ali se direktno tiče i pripadnika civilnog sektora, koji, sa druge strane, moraju nastaviti sa uočavanjem nedostataka sistema i moraju ulagati dodatne napore u otklanjanju istih.

Govoreći o predlozima za unapređenje rada suda ispitanici su odgovorili na sledeći način: 16% građana je kao predlog dalo povećanje ljudskih kapaciteta, 16% je kao predlog dalo bolje sprovođenje zakona o službenim jezicima, 25% građana je kao predlog dalo povećanje kvaliteta odluka suda, 30% građana je kao predlog dalo unapređenje komunikacije sa građanima i javnošću, dok je 13% odgovorilo da bi nešto drugo unapredilo rad suda.

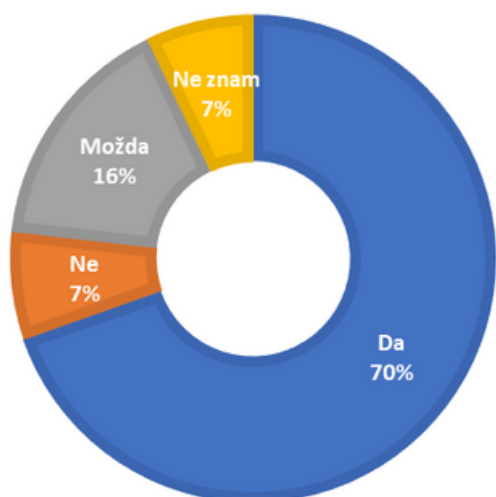
Ukoliko pogledamo predloge za unapređenja rada tužilaštva dobijamo donekle slične rezultate, kao što se može videti na narednom grafikonu.

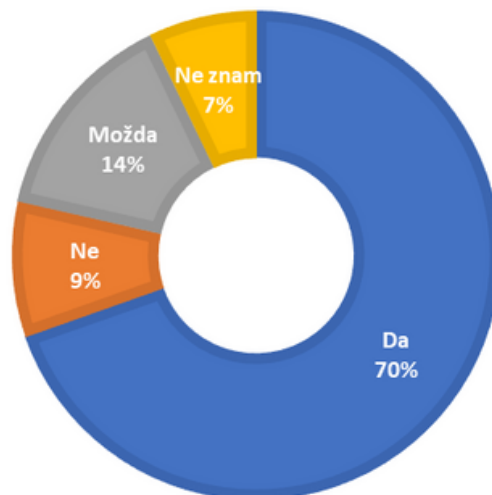
Dobijeni rezultati sugerišu da obe institucije moraju povećati obim komunikacije sa javnošću i građanima kao i da povećaju kvalitet odluka u procesu donošenja istih. O ovome se razgovaralo i sa pripadnicima civilnog sektora gde je rečeno da je dosta toga uradjeno što se tiče povećanja transparentnosti, kao i da je došlo do poboljšanja komunikacije na relaciji između institucija i građana jer je neosporno da je nedostatak kontakta najveći jaz. Po pitanju kvaliteta odluka i procesu donošenja istih, na sastancima je utvrđeno da je jedna od metoda koja bi ovo pitanje unapredila svakako nastavak usavršavanja postojećeg kadra u pravosudnim institucijama, ali i obučavanje novog.

Naredna dva grafikona prikazuju odgovore ispitanika da li politika utiče na rad suda i tužilaštva:

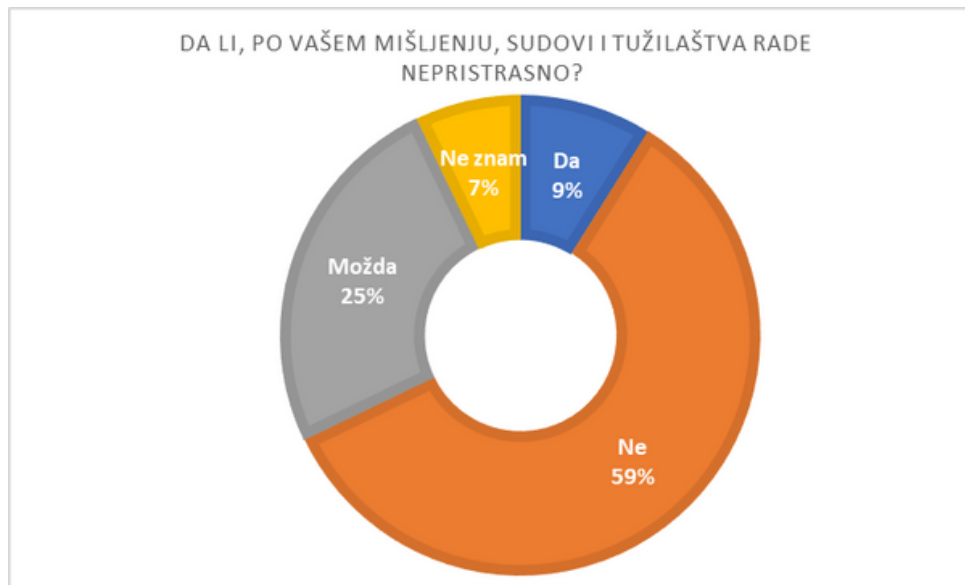
DA LI PO VASEM MIŠLJENJU POLITIKA UTIČE NA RAD SUDA?

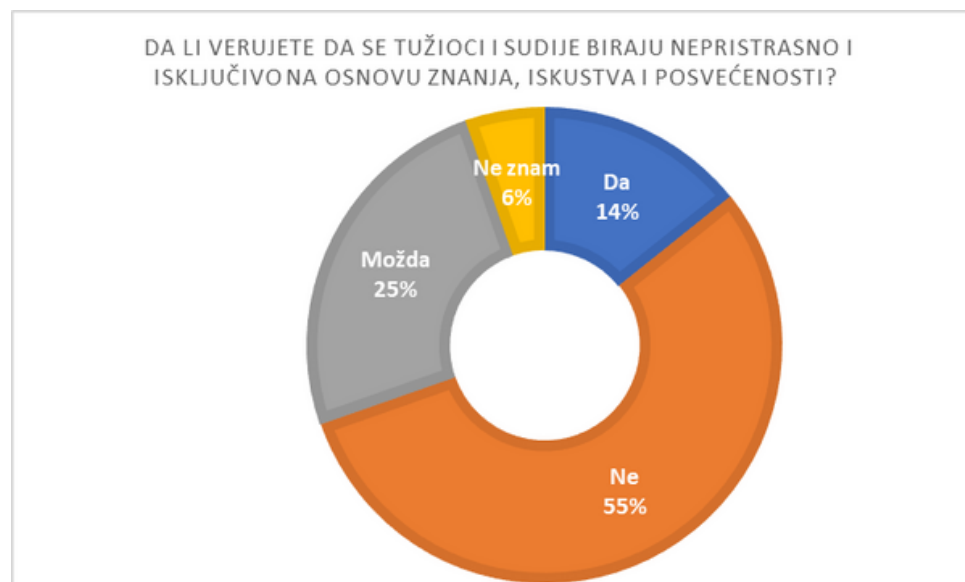
DA LI POLITIKA UTIČE NA RAD TUŽILAŠTVA?

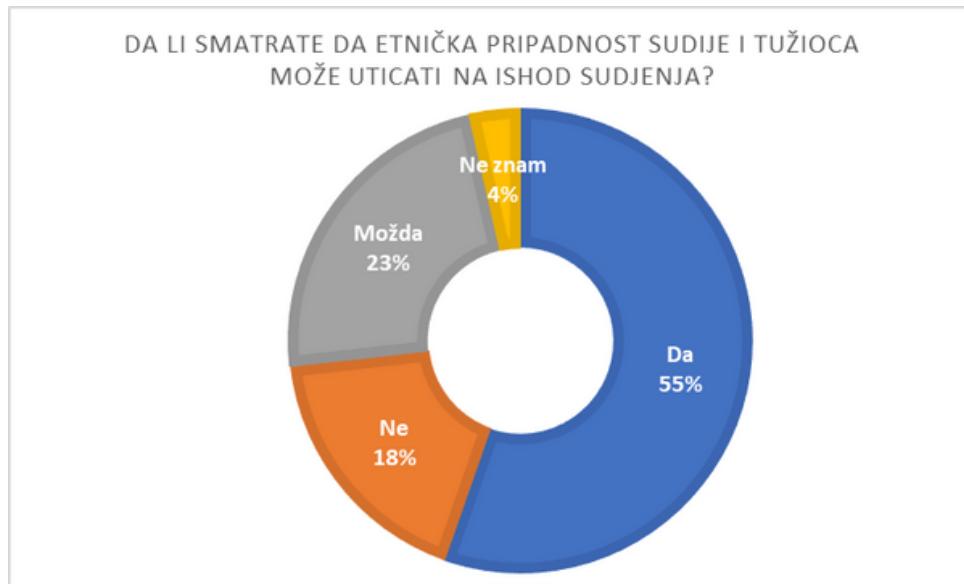
Kao što se vidi na grafikonima iznad, iz odgovora ispitanika da li politika utiče na rad suda i tužilaštva se može jasno zaključiti da građani imaju percepciju o snažnom uticaju politike na rad pravosudnih institucija, što dalje implicira činjenicu da je neophodna promena pristupa u delovanju lokalne samouprave i rukovodstva pravosudnih institucija.

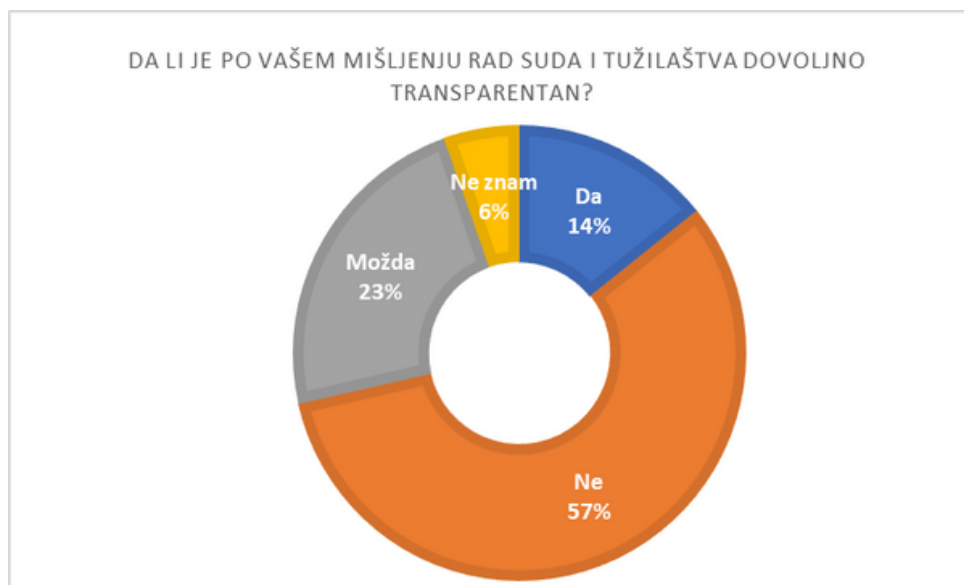
Kao odgovor da li sudovi i tužilaštvo na severu Kosova rade nepristrasno, odgovori se poklapaju sa prethodnim rezultatima a oni su: da 9%, ne 59%, možda 25%, i ne znam 7%. I ovaj rezultat služi kao opomena institucijama u njihovom daljem radu, u cilju stvaranja jasnih i nepristrasnih sistemskih rešenja za budući rad i funkcionisanje pravosudnog sistema, kao jedan od imperativa za uređen sistem.

Kao što se vidi na grafikonu, više od polovina ispitanika, 55% ne veruje da se sudije i tužiocu biraju na nepristrasan način. Ovo se poklapa sa percepcijom građana na prethodna pitanja.

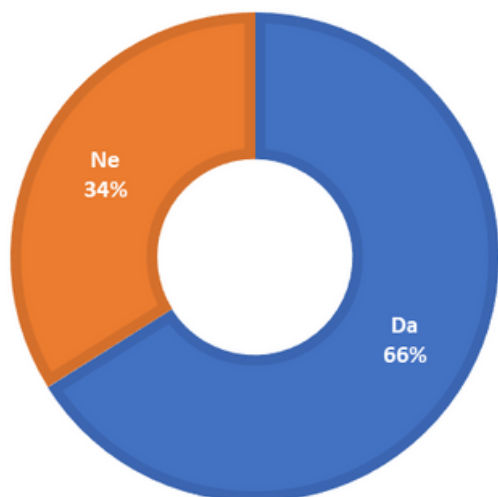

Kao odgovor na pitanje da li smatraju da etnička pripadnost sudije i tužioca može uticati na ishod sudjenja, ispitanici su odgovorili na sledeći način: da 55%, ne 18%, možda 23%, i ne znam 4%. Ovaj rezultat ukazuje da, ne samo da se treba pojačati sa naporima ka poboljšanju funkcionisanja institucija, već se mora raditi na razbijanju stereotipa o etničkoj pripadnosti koji je, po ovih rezultatima, još uvek prisutan i snažan kod građana.

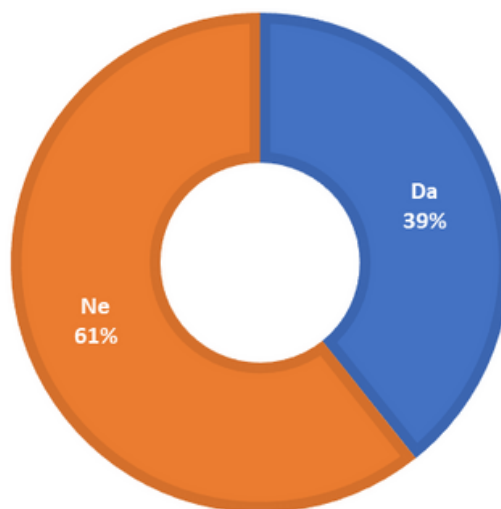

Čak 57% ispitanika smatra da rad sudova i tužilaštva nije dovoljno transparentan dok 14% smatra da jeste, 23% je odgovorilo sa možda dok odgovor nije znalo 6% ispitanika. Dobijeni odgovori, kao i prethodni, potvrđuju potrebu za boljim prikazivanjem informacija od značaja kako javnosti, tako i građanima, ali govori i o odgovornosti i obavezama pravosudnih institucija da se približe građanima i omoguće im sve zagarantovane usluge.

DA LI ZNATE KO JE PREDSEDNIK OSNOVNOG SUDA U MITROVICI?

DA LI ZNATE KO JE GLAVNI TUŽILAC U MITROVICI?

Grafikoni iznad pokazuju da je 66% ispitanika znalo ko je predsednik suda dok 34% nije, što je obrnuto proporcionalno sa pitanjem da li građani znaju ko je glavni tužilac u Mitrovici, gde 39% zna ko je glavni tužilac a 61% ne zna.

Kao zaključak ovih odgovora možemo reći da građani češće posećuju sud pa samim tim imaju bolji stepen znanja o rukovodećim kadrovima dok to nije slučaj sa tužilaštvom.

Zaključak

Iz ovog istraživanja se može zaključiti da, po mišljenju građana, vladavina prava nije unapređena nakon integracija, poverenje građana u institucije pravosuđa nije na zavidnom nivou, kao i da građani smatraju da postoji veliki politički pritisak na rad pomenutih institucija. Osim toga, građani smatraju da nisu u dovoljnoj meri informisani o radu sudova i tužilaštva, kao i da o samom procesu donošenja odluka nisu u dovoljnoj meri informisani, kako od strane medija tako i od strane samih institucija. Zabrinjavajući je podatak da većina ispitanika (skoro 70%) ne veruje u nezavisno i pošteno suđenje pred kosovskim pravosudnim organima. Ovaj odgovor šalje negativnu poruku o dosadašnjem procesu integracija i nivou poverenja koje građani imaju, pa samim tim mora služiti kao opomena za hitno poboljšanje po ovom pitanju.

Po pitanju jezičkih prava manjina ispitanici su izjavili da imaju dovoljno informacija, odnosno da su upoznati sa svojim pravima, kao i da je sve manji broj nepoštovanja njihovog prava na dobijanje dokumentacije na maternjem jeziku. Iako je ovo dobar pokazatelj napretka učinjenog u prethodnom periodu, civilni sektor kao i sami građani moraju nastaviti da se bave ovom tematikom kako bi se ostvarila sva zagantovana prava svih manjinskih zajednica. Kada se radi o uticaju politike, zaključak ispitanika je da se integrisane institucije nisu osmotalile u svom radu i da još uvek zavise u nekoj meri od političke situacije na severu. Građani na severu Kosova i dalje smatraju da nemaju adekvatan pristup pravdi. Na sastancima sa pripadnicima civilnog sektora i predstavnicima medija došlo se do zaključka da manjak poverenja građana proizilazi iz dosadašnjeg pristupa manjinskoj zajednici u smislu poštovanja jezika, ali i iz činjenice da je ostalo mnogo nerešene dokumentacije iz prethodnog sistema, i velikog broja nerešenih slučajeva.

Kada se radi o poznavanju rukovodećeg kadra pravosudnih institucija, više ispitanika je izjavilo da zna ko je predsednik Osnovnog suda, dok je znatno manji postotak građana znao ko je Glavni državni tužilac Osnovnog tužilaštva. Ovo se dovodi u vezu i sa tim da je proces integracije mnogo manje uticao na tužilaštvo nego na sud jer je tužilaštvo već funkcionisalo u sklopu kosovskog sistema, pa je integracija bila samo dodatna nadogradnja na već postojeći sistem. Kao značajna prepreka za rešavanje problema integracije i dalje se navodi manjak političke volje za rešavanje tekućih problema oko integracije ali i drugih tačaka sporazuma kao što su priznavanje diploma i pravosudnih ispita, matične knjige, kao i katastarska dokumentacija.

Preporuke

Preporuke za pravosudne institucije:

- ✓ Poboljšanje komunikacije sa građanima;
- ✓ Poboljšanje kvaliteta usluga;
- ✓ Povećanje transparentnosti rada pravosuđa sa ciljem bolje informisanosti građana o radu;
- ✓ Poboljšanje kapacita postojećeg osoblja i pojednostavljenje procedure za zapošljavanje novog osoblja;
- ✓ Detaljno analiziranje razlike u prevodima zakonika, naročito krivičnih i građanskih zakonika;
- ✓ Prilavazilaženje razlika u procesnom i materijalnom pravu između Kosova i Srbije.

Preporuke za civilno društvo:

- ✓ Povećanje obima aktivnosti na delokrug pravosudnih institucija;
- ✓ Aktivno praćenje daljeg funkcionisanje sudova i tužilaštva;
- ✓ Intenzivniji rad na približavanju institucija i građana, i stvaranje jače saradnje među njima;
- ✓ Stvaranje projektnih predloga i zagovaranje transparentnog i odgovornog objavljivanja informacija od značaja;
- ✓ Prilagodavanje i povećanje opsega delovanja ka potrebama građana;
- ✓ Istraživanje potreba građana kao dodatnih mera u cilju povećanja transparentnosti pravosuđa.